

TEKNIIKAN OLEMUS

Varma kevään merkki vanhoja koneita harrastaville on Vesilahden Rämsoon kylällä toukokuun lopulla kuuluva maamoottoreiden putputus, höyrypannujen vislaus sekä petroolin ja palavan puun tuoksu. Vuodesta 1991 alkaen järjestetyt ”Kowan teknologian päivät” tarjoavat vuosittain mahdollisuuden tutustua jo pois käytöstä jääneisiin koneisiin ja työmenetelmiin. Tässä on kysymys kaikilla aisteilla koettavasta tekniikan historiasta. Koneiden kiillon ja äänien takaa voidaan etsiä myös hieman syvällisempiä merkityksiä.

Tekniikan filosofiasta ensimmäisen suomenkielisen yleisesityksen kirjoittanut professori Timo Airaksinen pohtii kirjassaan *Tekniikan suuret kertomukset* vanhojen koneiden ja välineiden merkitystä ja myös merkityksettömyyttä. Hän esittää näkemyksen, jonka mukaan vanhoihin laitteisiin ei sinänsä liity mitään inhimillistä tai mielenkiintoista, vaan ne olivat merkityksellisiä ainoastaan oman aikansa ihmisille tietyn käyttötarkoituksensa kautta. Laite voi museossa enää vain välittää muiston ja häivähdyksen vanhasta tarkoituksestaan. Näkemys on kiintoisa ja hyvin argumentoitu, mutta väittäisin, että käyttöarvo sinänsä ei ole koneen koko olemus.

Vanhojen koneiden lumo syntyy monesta eri elementistä, jossa estetiikka – koneen kauneus – muodostaa yhden tärkeistä kulmakivistä. Menneen ajan taidonnäytteet ovat kiehtovaa katsottavaa ja niiden pelkistetty muotoilu vetää monin kerroin vertoja nykypäivän designille. On myös hyvä kyseenalaista teknologisen artefaktin perimmäinen käyttötarkoitus. Laitteen alkuperäinen käyttötarkoitus saattaa muuttua, kun kuluttajat keksivät sille uusia käyttötapoja. Moneen artefaktiin liittyy myös statusarvo, joka saattaa säilyä myös sen käytöstä poistumisen jälkeen. Vanhalle laitteelle saattaa avautua uudenlainen merkitys myös historiallisena jäänteenä, jossa laite sinänsä välittää tietoa ihmisten suhteesta tekniikkaan.

SISÄLLYS

Pääkirjoitus	3
Heideggerin teknologian filosofiaa Jussi Naukkarinen	5
Tinapiruista toimitusjärjestelmiin: Kun tietokone tuli lehtitalon sivunvalmistukseen Osmo Palonen	20
Kivenlouhintaa Salpalinjalla 1940-1941 Jorma Hytönen	30
Museot	
Linnoitushistoria matkailukohteena (Anu Haapala)	42
Hyppää museojunan kyytiin! (Teemu Virtanen)	46
Hälyytys! (Päivi Viherkoski)	50
Seminaarit ja matkat	
Tilausta tunteille? TEER2005 Jyväskylässä (Petri Paju)	52
Tekniikan historiaa ja nykyisyyttä Länsi-Afrikassa (Jaakko Suominen)	54
La Saline Royale (Terhi Ketolainen)	56
Järjestöt	
THS ry: toimintakertomus 2004, toimintasuunnitelma 2005	60
Teollisuusperinnepalkinto Haverin kaivosmiljöölle (Eero Niinikoski)	62
Arvostelut	
Dynamiitinkeksijän elämäkerta (Timo Vilén)	64
Fragmentteja kotimaisesta radio- ja TV-historiasta (Jouni Keskinen)	68
Pietarin teollisuusarkkitehtuuri (Tuija Mikkonen)	70
Pysyvä tilapäisjärjestely (Tuija Mikkonen)	73
Syksyn 2005 teemanumerot	77
Uutiset	78
Abstracts	82

Tämä saattaa avata mielenkiintoisen polun menneestä nykypäivään. Esimerkiksi kehityskulku piikkipyöräisestä traktorista nykyyhetken nelivetoiseen voimapesään ja kaikkien matkan varrella sattuneet teknologiset tai yhteiskunnalliset muutokset avautuvat konkreettisesti koneiden itsensä kautta. Koneita on vain osattava lukea ja miettiä niiden kytkeytymistä eri konteksteihin.

Airaksinen piikkittelee kirjassaan tekniikan historiaa, jota hän kuvaa yksityiskohtien kaaokseksi; historiasta on hänen mukaansa vaikea löytää asiaa hahmottavia ja aluetta rajaavia teorioita. Asiasta on keskustelu paljon historiatieteen piirissäkin. Lienee jo syytä todeta, että näkemys alkaa olla vanhakantainen. Vaikka historiatiede lähestyy yhä menneisyyttä kirjaamalla muistiin tapahtumia, käänteitä ja teknologisia muutoksia, on tutkimuksessa nykyisin lähes poikkeuksetta mukana teorian muodostusta tai ainakin keskustelua aiempien teorioiden kanssa. Ennen kaikkea historian tutkimuksessa on kyse yksittäisen kirjoittajan tulkinnasta empiirisesti todennetusta tapahtumakulusta. Historiaa ei voida kirjoittaa ilman vahvaa lähdeaineistoa, joka tosin saattaa olla sirpaleista ja hajanaista. Historiantutkijat ovat perinteisesti turvautuneet paperidokumenteihin, mutta materiaalisen maailman tutkijan tulisi osata tarkastella myös fyysisiä jäänteitä osana monimuotoista lähdeaineistoa. Tutkijan taidoista luonnollisesti aina riippuu se, kykeneekö hän muodostamaan käyttämästä aineistostaan perustellun ja hyvin jäsenen tyn kertomuksen.

Teknologian filosofia käsitteellistää ja abstrahoi teknologista maailmaamme. Sen tutkimusteemoina ovat myös tekniikan tekijöiden arvot ja etiikka. Filosofia on monessa mielessä oiva kumppani tekniikan historian tutkimukselle. On selvää, että teknologian filosofia tarvitsee ainepuikseen historian tutkimusta; selvitettyjä kehityskulkuja ja pohdittuja historiallisia ajatusmalleja. Historian ja filosofian voimat yhdistämällä voitaisiinkin paremmin pohtia sitä, mikä todella

on ollut – ja mikä tässä päivässä on – tekniikan ja teknologian perimmäinen olemus: hallitseeko ihminen teknologiaa vai teknologia ihmistä? Entä millaisia erilaisia merkityksiä löytyy vanhoille koneille?

Martin Heideggerin teknologian filosofia on noussut kansainvälisessä tutkimuksessa vilkkaan keskustelun kohteeksi. Tässä numerossa Jussi Naukkarinen luo katsauksen Heideggerin teknologiaa koskevaan ajatusmaailmaan. Samalla perehdymme tarkemmin mistä tämän alan filosofiassa oikein on kysymys. Kesänumeron muissa artikkeleissa pääsemme tutustumaan kahden mielenkiintoiseen teemaan: sanomalehtien siirtymiseen Gutenbergin ajasta tietokonekauteen ja Salpalinjan rakennustöissä kehitettyihin kivenlouhintamenetelmiin. Tekniikan jäljillä liikutaan myös Jokioisten museorautatieltä Länsi-Afrikkaan ja Jyväskylän TEER-konferenssista vanhalle ranskalaiselle suolatehtaalalle.

Kimmo Antila

Tekniikan Waiheita on Tekniikan Historian Seura THS ry:n kustantama aikakauslehti. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden tilaushinta on 30 e/vuosi. Irtonumerohinta 7,50 e.

Tilaukset ja osoitteenmuutokset: Pekka Niemi, pekka.niemi@ingrid.fi, puh. 0400 51 1346 tai 030 395 5260 tai seuran [www.sivujen kautta](http://www.sivujen.kautta) (www.ths.fi).

Tekniikan Historian Seuran jäsenille lehti lähetetään jäsenetuna. Kestotilaus jatkuu ilman eri uudistusta tilauksen peruutukseen asti. Tilauksen voi peruuttaa ilmoittamalla asiasta toimitukselle. Toimitus myy lehden vanhoja irtokappaleita, mikäli niitä on jäljellä.

Toimitus- ja ilmoitusmateriaali: T.Huone/Tekniikan Waiheita, Urheilukatu 16 C piha, 00250 Helsinki.

Lehti vastaanottaa julkaistavaksi kirjoituksia teknologian historian eri aloilta. Aineiston jättö numeroon 3/2005 31. elokuuta.

Lehti ottaa arvosteltavaksi alalta kirjoitettuja julkaisuja, painotuotteita ja näyttelykäsikirjoituksia.

Lehti ei palauta pyytämättä lähetettyjä tekstinäyteitä tai valokuvia. Valokuvien käsittelystä pyydetään sopimaan erikseen päätoimittajan kanssa.

Artikkelien sisällöstä ja niissä esiintyvistä mielipiteistä ja kuvien julkaisuoikeudesta vastaa kirjoittaja. Yksityiskohtaiset kirjoitus- ja toimitusohjeet löytyvät Tekniikan Historian Seuran kotisivuilta <http://www.ths.fi/kirjojeet.htm>.